

К. В. Лесневська,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Стаття розглядає зв'язок розвитку іншомовної комунікативної компетенції з розвитком інших професійних компетенцій у процесі підготовки економістів у ВНЗ України.

Ключові слова: мова, компетенція, економіст, комунікація, культура.

Статья рассматривает связь между развитием иноязычной коммуникативной компетенции и развитием других профессиональных компетенций при подготовке экономистов в ВУЗах Украины.

Ключевые слова: язык, экономист, коммуникация, культура.

The article shows the connection between the development of the communicative competence and other professional competences in the process of teaching of future economists in Ukraine's higher educational establishments.

Key words: language, economist, communication, culture.

Стаття розглядає особливості викладання іноземних мов в економічних вищих навчальних закладах. **Метою** пропонованого дослідження є виділення причин, що призвели до змін у процесі викладання іноземних мов у зазначених ВНЗ та аналізу їх характеру та спрямованості. **Задачі**, які вирішуються у роботі, зводяться до формулювання шляхів організації викладання іноземних мов в економічних ВНЗ згідно із вимогами Болонського процесу та Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

Процес глобалізації, що охопив в останні десятиріччя світову спільноту, привів до зміни пріоритетів у різних сферах суспільної діяльності в Україні. Змінилися політичні, економічні, культурні та освітні вектори розвитку нашої країни. Розширення міжнародних ділових, освітніх та економічних контактів України призвели до необхідності переосмислення цілей, завдань та змісту ряду навчальних дисциплін в українських вищих навчальних закладах. Було взято курс на інтеграцію нашої вищої освіти у європейську модель, яка передбачає оволодіння майбутнім спеціалістом професійних знань і навичок на високому рівні, а також його здібності вільно спілкуватися іноземною мовою у всіх сферах суспільного життя. Таким чином, прагматика програм з вивчення іноземних мов в економічному ВНЗ змінюється, вони орієнтуються на нові професійні проблеми майбутніх економістів. Такі програми базуються на компетентному підході, який передбачає розвиток таких компетенцій як лінгвістичної, мовленнєвої, соціально-політичної інформаційної, соціокультурної, загальноосвітньої. Все це обумовлює **актуальність** вивчення проблеми адаптації вищої економічної освіти до нових умов.

Перш за все, виходячи із зазначеного вище, можна стверджувати, що курс іноземної мови професійного спрямування має бути скерований на початковому етапі на засвоєння базових знань з фонетики, граматики, лексики іноземної мови, а також специфічних термінологічних одиниць, характерних для тієї або іншої економічної спеціальності. Він також передбачає розвиток навичок читання автентичних текстів, навичок усного та письмового мовлення, навичок аудіювання та виділення необхідної інформації із письмового джерела або такого, що звучить. Все це складає лінгвістичну компетенцію [2].

Здається особливо необхідним підкреслити зв'язок між наведеними вище навичками та уміньми, що складають базис комунікативної компетенції та її інших складових, таких як соціокультурна та соціолінгвістична компетенції.

Під іншомовною соціокультурною компетенцією ми розуміємо «інтегральне особистісне утворення, яке характеризується таким рівнем лінгвокраєзнавчих, соціальних та культурологічних знань особистості, що дозволяє здійснювати міжкультурну комунікацію засобами іноземної мови» [1, с. 408]. Перш за все у даному випадку акцент робиться на оволодінні соціокультурними реаліями тих країн, мова яких вивчається студентами. Це робиться заради мови, що вивчається і через її посередництво. Тобто одержуються як інформативні знання, так і поглиблюються мовні компетенції, тобто розвиток мовної, лінгвістичної компетенції є основою розвитку соціокультурної компетенції, а остання, у свою чергу, сприяє розвитку тієї ж самої мовної компетенції. Ці дві компетенції є одними із складових комунікативної компетенції.

Розвиваючи ідею комунікативної компетенції, хотілося б зробити наголос на тому, що на сучасному етапі будь-яка іноземна мова може стати засобом спілкування не тільки між носіями даної конкретної мови і тими, для кого вона є іноземною, але вона може бути мовою – посередником у спілкуванні тих, для кого вона є іноземною і вивчалась здебільшого у штучному мовному середовищі. Якщо говорити про майбутніх фахівців з економіки, які одержують освіту у вищих навчальних закладах України, то їх це стосується у першу чергу. Таким чином, у сучасній соціокультурній ситуації людина взагалі і фахівець економічного сектора зокрема знаходиться на межі культур, взаємодія з якими вимагає розуміння і поваги культурної ідентичності інших людей, діалогічності, а у ряді випадків і полілогічності. Діалог і полілог культур є гарантією подальшого розвитку сприятливих взаємовідносин між різними народами, а також розвитку і прогресу всього людства взагалі. У цьому плані хотілося б зазначити, що навчання іноземним мовам на базі економічного ВНЗ має бути тематично пов'язано не тільки із професійною сферою економічної сферою, а також із культурологічною, краєзнавчою, історичною сферою знань. Це дасть змогу познайомитись з різними типами мислення та із засобами іншомовної вербалізації соціокультурних концептів різних соціокультурних спільнот. Дуже тісно із даною

компетенцією пов'язана соціолінгвістична компетенція, яка визначається як здатність розуміти і продуктувати словосполучення та речення з такою формою і таким значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту ілюктивного акту комунікації [2]. На двох зазначених вище компетенціях і на знаннях з психології та правил риторики базується стратегічна компетенція, яка пояснюється як здатність ефективно брати участь у спілкуванні, обираючи для цього правильну стратегію дискурсу, якщо комунікації загрожує розрив через ряд причин, а також застосувати адекватну стратегію для підвищення ефективності комунікації [1, с. 408]. Для розробки адекватних методів для формування всіх зазначених вище компетенцій, що загалом складають комунікативну компетенцію, на наш погляд, треба також взяти до уваги ще декілька важливих для професійної освіти компетенцій, які було окреслено у доповіді директора Департаменту освіти, культури і спорту Ради Європи М.Стобарта [2, с. 15], що, на наш погляд, також потребують як ефективної іншомовної комунікативної діяльності, так і необхідної професійної підготовки фахівця, а саме політичні й соціальні компетенції, що проявляються у здатності брати на себе відповідальність, брати участь у суспільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у функціонуванні та поліпшенні демократичних інститутів; компетенції, що стосуються життя у суспільстві, які повинні перешкоджати виникненню расизму або ксенофобії. Освіта має забезпечити розвиток таких міжкультурних компетенцій, як повага один до одного, здатність жити з людьми інших культур, мов, релігій. В умовах виникнення інформаційного суспільства постає необхідність озброєння майбутніх фахівців інформаційними компетенціями, до яких належать: володіння новими технологіями, уміння їх застосовувати, розуміти їх сильні і слабкі сторони, здатність критично осмислювати інформацію та рекламу, яку поширюють ЗМІ. Було зроблено акцент також на здатності фахівця навчатися протягом життя, що є основою безперервної підготовки у професійному плані, а також в особистому й суспільному житті. Всі зазначені вище компетенції у тій або іншій мірі тісно пов'язані із комунікативною компетенцією майбутнього економіста. На сучасному етапі майбутній спеціаліст з економіки має володіти декількома іноземними мовами, а всі наведені професійні компетенції в умовах глобалізації можуть розвиватись через посередництво іншомовної комунікативної компетенції і, водночас, разом із нею.

Аналізуючи і сумуючи все зазначене вище і беручи до уваги наш власний досвід викладання англійської мови у ВНЗ економічної спрямованості, хотілося б зазначити, що лінгвістична компетенція, що входить до складу комунікативної компетенції і сама комунікативна компетенція при правильній організації роботи на заняттях з іноземних мов сприяють розвитку інших професійних компетенцій і самі розвиваються завдяки їм. Розглянемо це на конкретному прикладі.

Відповідно до первинних посад, які може обіймати економіст, він має виконувати наступні функції: обліково-аналітичну, нормопроектну, організаційну, контрольну, експлуатаційно-технологічну, інформаційну, планування. Він також повинен мати здатність розв'язувати проблеми і завдання соціальної діяльності: організувати власну діяльність; здійснювати саморегуляцію поведінки та вести здоровий спосіб життя; провадити соціологічні дослідження; урахувати суспільні відносини та політичні переконання у процесі діяльності; здійснювати ефективне ділове спілкування; урахувати основні економічні закони у процесі професійної діяльності, урахувати правові засади у професійній діяльності; урахувати процеси соціально-політичної історії України у професійній діяльності; урахувати моральні переконання та смакові уподобання у процесі безпечної та ефективної діяльності; застосовувати закони формальної логіки у процесі інтелектуальної діяльності; забезпечувати екологічно збалансовану діяльність; здійснювати екологічний аналіз заходів у галузі діяльності; забезпечувати необхідний рівень індивідуальної безпеки в разі виникнення типових небезпечних ситуацій; орієнтуватись у сучасних концепціях наукових знань; орієнтуватись в історичному спадку економічних шкіл і теорій [3].

Таким чином, ефективне виконання посадових функцій економіста забезпечується його аналітичними здібностями, необхідною екологічною, правовою та економічною професійною підготовкою, комунікативною компетенцією, як іншомовною, так і рідною мовою.

На базі цього було скореговано цілі та задачі занять з іноземних мов, вони були спрямовані на розвиток зазначених навичок, умінь та презентацію необхідних фактуальних знань. Це привело до організації занять нового, нетрадиційного типу: рольова гра, заняття-дискусія, заняття-лекція, заняття-конференція, заняття бесіда. На кожному занятті з різною метою застосовуються ті або інші спеціальні допоміжні засоби навчання: фонограма, відеограма, інтернет ресурси, автентичні документи, креативна наочність. Постійно проводиться проектна робота з іноземних мов або її елементи: самостійний пошук та добір матеріалів по професійним і соціокультурним питанням, випуск газети або комп'ютерного журналу, написання статей, рефератів, доповідей по науково-практичним проблемам світової економіки, по питанням світової історії, культури, по особливостям релігійних концепцій і традицій.

Підводячи підсумок всьому зазначеному вище, можна стверджувати, що викладання іноземних мов у ВНЗ економічної спрямованості має бути організовано з урахуванням вимог до професійних якостей сучасного українського економіста, розвиток іншомовної комунікативної компетенції та інших компетенцій є, у певній мірі, взаємообумовленим процесом.

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентність у навчанні / Н. М. Бібік // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 408-409.
2. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти / С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Збірник нормативних документів МОН України [Електронний ресурс] / режим доступу : www.kdtu.kr.ua/miek/ek/okx_mag.doc.